

dönünce ona hizmete devam etti. Feyzullah Efendi'nin ölümünün (1876) ardından halifelerinden Mehmed Nûri Efendi'ye (ö. 1885), onun ardından şeyhinin diğer halifesi Hasan Visâli Efendi'ye (ö. 1902) intisap etti. Onun vefatıyla da kendisi irşad postuna oturdu.

Silivrikapı Bâlâ Mektebi ile Kocamustafapaşa Mahalle Mektebi'nde kalfalık ve Gülhane Askerî Ambarı Esvap eminiği yapan Küçük Hüseyin Efendi 1907'den sonra dostlarının isteği üzerine kendini tamamen irşad faaliyetlerine verdi. Kocamustafapaşa'da Nûh Efendi Medresesi'nin bevâblığı üzerinde olduğu için bu mekânı dergâh edindi. Nakşibendî-Hâlidî usulünü icra etmekle beraber zikir meclisleri müntesip olmayanlara da açık olduğundan meclislere daha geniş bir kitleye hitap etti. Hüseyin Vassâf'ın bildirdiğine göre 1924 yılı itibarıyla yirmi üç halifesi vardı. Dört defa evlenmiş, ancak çocuğu olmamıştır. 14 Mart 1930 tarihinde doksan sekiz yaşında vefat etti, Eyüp Gümüşsuyu Mezarlığı'na ikinci şeyhi Mehmed Nûri Efendi'nin yanına defnedildi. Muhiplerinden Mareşal Fevzi Çakmak da onun yanına defnedilmiştir. Seyyid Yâkub Kâşgarî Han'ın oğlu bestekâr Abdülkadir Töre ondan feyiz alan önemli şahsiyetlerdendir. Müridlerinden Mehmed Emin Paşa'nın kendisi hakkında yazdığı, "Pertev-i nûr-ı Hudâ'sın yâ Hüseyin-i Nakşibend" mısraıyla başlayan şiiri Abdülkadir Töre tarafından bestelenmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ* (haz. Mehmet Akkuş - Ali Yılmaz), İstanbul 2006, II, 327-330; İbnülemin, *Hoş Sadâ*, s. 28; İbrahim Ekrem Eyyubî (Ekrem Ark), *Mevlânâ Küçük Hüseyin Efendi* (haz. Abdülkadir Akçiçek), İstanbul 1988; Abdullah Muradoğlu, *Öldüren Sır*, İstanbul 2001, s. 13, 16, 31; Mustafa Kara, *Buhara Bursa Bosna: Şehirler-Süfler-Tekkeler*, İstanbul 2012, s. 415-416, 526.

MUSTAFA KARA

KÜÇÜKALIOĞULLARI

Hatay, Dörtiyol ve Payas kesiminde ortaya çıkan bir âyan ailesi.

Ailenin menşei yörede yoğun biçimde yerleşmiş bulunan Ulaşlı oymağına dayanır. Bölgeyi dolaşan tarihçi Ahmed Cevdet Paşa onların Rişvan aşiretinden olduklarını yazar. Ünlü şair Dadaloğlu ise aileyi Özer İli beyleri olan Özeroğulları'na bağlar. Aileye adını veren Küçük Ali hakkında ilk bilgi 1760 yılına aittir. Bu tarihte Küçük Ali'nin Üveysoğlu İbrâhim ile birlikte bir cinayete

kariştiği anlaşılmaktadır. Küçük Ali'nin adı, bundan sonra da Çobanoğlu Abdullah ile birlikte Payas'ta giriştikleri bazı kanunsuz hareketler dolayısıyla sık sık geçecektir. 1763'te Küçük Ali ve yandaşları, Üzeyir sancak beyi Üveyszâde Mûsâ Bey'in Payas'taki Sokullu Vakfı'nın yöneticiliğine tayinini hiçe sayarak vakıf mallarını toplamaya devam ettiler. Halep'e giden ipek kervanından 15 yük ipeğin çalınması üzerine sancak beyi Mûsâ Bey ile Çobanoğlu Abdullah Bey'in durumları sarsılınca Küçük Ali'nin devlet katında itibarı arttı. Halep Valisi Azmzâde Mehmed Paşa 15 yük ipeği Üveysoğlu Mûsâ'dan istediğinde Mûsâ inkâr ederek bütün mallarını alıp Kürd dağına kaçtı. Hemen sonra 1767'de Üveysoğulları Küçükaliogulları'na yenilerek siyaset sahnesinden çekildi ve Küçükaliogulları'ndan Halil Bey'in ismi öne çıkmaya başladı.

Halil Bey'e kaynaklarda Küçükalioglu Halil Bey denilmesine rağmen babasının gerçekten Küçük Ali olduğuna dair kesin bilgi yoktur. Halil Bey'in adı ilk defa 1778 tarihli bir belgede geçmektedir. Buna göre Küçükalioglu Halil ve yandaşları Şam ve Halep tüccarını haraca bağlamışlardı. Bunu önlemek için Karaman Valisi Süleyman Paşa görevlendirildiyse de onun âni ölümü üzerine bir sonuç çıkmadı. Payas yolu evvelkinden daha kötü bir hale geldiğinden tüccarlar, Süveydiye (Samandağı) İskelesi'nden gemilere binip Adana'nın Karataş (Ayas) İskelesi'ne çıkıyorlardı. Buna karşılık Halil Bey bulduğu kayıklarla tüccar kafilesini basmış ve mallarını yağmalamıştı. Devlet alacaklarını toplamak için gönderilen ve 1785'te Halep'ten dönerken Süveydiye-Karataş deniz yolunu kullanmak zorunda kalan Hasan Efendi'nin raporuna göre Payas'ta Küçükalioglu Halil Bey, Beylan / Belen'de Abdurrahman Paşa, Kurtkulağı Kervansarayı'nda Hasanpaşazâde Hacı Ali Bey "hükümet" etmekteydi. Ayrıca o sıralarda Fransız tüccarlarının kervanı soyulmuştu. Payas ve Beylan'daki menzillerde menzil beygiri bulunmuyordu.

Halil Bey'in üzerine 1786'da Halep Valisi Mustafa Paşa gönderildi. Yardımcılıklarına da A'zâz ve Kilis Voyvodası Daltabanzâde, Beylanlı Abdurrahman Paşa ve Üzeyir Beyi İmam Ağa ile Adana mütesellimi Hasanpaşazâde Abdullah Bey (Paşa) getirildi. Halil Bey, Amanoslar'da yaşayan Çobanoğlu Haco (Hacı) Bey'e sığındı. Hükümet kuvvetlerine denizden de birkaç gemi gönderilerek destek sağlandı. Adana'nın yeni valisi Azmzâde Yûsuf Paşa da bu harekâta katıldı. Kilis Voyvodası Daltabanzâde, dağ

yolundan yetişip küçük bir çatışmanın ardından Halil Bey'i kaçmaya mecbur bıraktı, hatta onun sığındığı Karbeyaz Kulesi'ni yıktırdı, fakat kumanda heyeti arasındaki anlaşmazlıklar sebebiyle izin almadan Kilis'e çekildi. Bunu gören Abdurrahman Paşa da firar etti. Aynı şekilde erzak sıkıntısı çeken ve İmam Ağa'yı 300 piyade ile Payas muhafazasına bırakan Mustafa Paşa da Halep'e çekildi. Bunun üzerine Halil Bey Payas'ı tekrar aldı. Ardından Üzeyir, Kurtkulağı ve Payas muhafazası Adana mütesellimi olan Hasanpaşazâde Abdullah Bey'e paşalık rütbesiyle verildi. 1786'da Keki Abdi Paşa, üçüncü Diyarbekir valiliği sırasında Küçükalioglu Halil Bey'i cezalandırmakla görevlendirildiyse de o da bir baskarı sağlayamadı.

Bulunduğu bölgede faaliyetlerini daha da arttıran Halil Bey, Misis Köprüsü'nün yıkılması üzerine yolcuları kayıklarla karşıya geçirerek bâc almaya başladı. Eski Halep kadısı İsmet Efendi'nin arzına göre köprüyü barutla havaya uçuran Halil Bey'in esas isteği Adana eyaletinin kendisine verilmesiydi. Halil Bey de İstanbul'a yolladığı arzında bu bölgenin kendisine mirimîranlık rütbesiyle bırakılmasını istiyordu. Ancak devlet onun için sancak beyliğini yeterli görmekteydi. Halil Bey'in yeni bir isyan hareketi başlatmasından korkan devlet, 1788'de kendisine mirimîran unvanıyla Üzeyir sancak beyliğini ve Karamut (Karamurt) hanı ağalığını verdi. Böylece Küçükaliogulları bölgeye tam anlamıyla hâkim oldu. 1789'da, Küçükalioglu galesini ortadan kaldırmak için kendisine Adana ve Maraş valiliği verilerek bölgeye gönderilen Hazinedar Ali Paşa da görevini yerine getiremedi. Aynı yıl Beylanlı Abdurrahman Paşa, Adana beylerbeyi olduğunda Üzeyir Beyi Hasanpaşazâde Hacı Ali Bey, Abdurrahman Paşa'nın oğlu Molla Bey ve Karamollaoğlu 9-10.000 askerle Payas'ı altmış gün kadar muhasara etti, Halil Paşa bu baskı üzerine Karbeyaz'a sığındı, az sonra da kuvvetler geri çekildi.

O sıralarda Fransa'nın Mısır'a saldırısı ile uğraşan devlet bu işle yeteri kadar ilgilenemiyordu. Payas mutasarrıfı ve Havâs ağası unvanı verilen Halil Paşa affedilerek yeniden Payas'a hâkim oldu. Ardından Cerid, Karalar ve Tacirli aşiretlerinden topladığı adamlarla Maraş'ı bastı. Dulkadiroğlu Ömer Paşa'nın Maraş'ta yeterli sayıda askeri yoktu. Halil Paşa ulemânın ve halkın çoğunu tutuklattı. Kilis müftüsü yirmi dört ulemâyı toplayıp bir mahzarla durumu İstanbul'a bildirdi. Aynı yıl deniz yolunun

güvenliği için Payas'a dört savaş gemisi gönderildi. 1790'da Adana Valisi Atâullah Paşa, Küçükaliolu üzerine sevkedildiyse de devletten 100.000 kuruş ve yeterli donanma desteği talebiyle sürekli yazışmaktan başka bir şey yapmadı.

Halil Paşa, hac kafilelerini ve ticaret kervanlarını soyduğu gibi devlete ödemesi gereken vergileri de ödemiyordu. Arsuz kesiminin iltizamcısı olan Beylan sancak beyi Abdurrahman Paşa'nın mukâtaayı gasbederek kendisine ödeme yapmadığı gerekçesiyle darphâneye tahsis edilen 4699 kuruşu ödeyemediğini de ileri sürmekte, ayrıca hac ve ticaret kervanları deniz yolunu kullanmaya başladıklarından Üzeyir sancağının gelirlerinin azaldığından şikâyet etmekteydi. 1797'de kendisine verilen İfrâz-ı Zülkadriyye Mukâtaası reâyâsının çoğunun çevre sancaklara kaçmış olduğundan vergi toplayamadığını bildiriyordu. Halil Paşa, İstanbul'a yolladığı bu arz tezkiresinde kendisini seyyid olarak tanıtmaktaysa da seyyidliğinin kaynağı konusunda hiçbir bilgi yoktur. Onun 1804 yılı Ekim ayında ileri bir yaşta olduğu ve hastalandığı bilinmektedir. Medine kadısının salıverilmesi için İstanbul'dan özel olarak Payas'a gönderilen Mûsâ Efendi 13 Kasım 1804 tarihli arzında paşanın ölüm haberini verdi. Padişah bütün âsilerin sonunun böyle olmasını arzu ettiğine dair not düşmüştü. Halil Paşa ölünce devlete 40.000 kuruş borcu çıktı. Oğlu Mehmed Dede Bey babasının yolunda olmayacağına dair söz veriyor ve bu göreve tayinini istiyordu. Fransızlar'ın Mısır'a saldırısı üzerine yürürlüğe konan gümrük-i zecriyye vergisi Küçükaliolu'larından da istenildiğinde Dede Bey hacılardan daha fazla vergi almaya başladı. 1806 yılında Dede Bey, kardeşi Mustafa Bey'in yönetimindeki İfrâz-ı Zülkadriyye Mukâtaası'na bağlı cemaatlerin Adana ve Sis sancaklarına dağıldıkları şikâyetini İstanbul'a iletti. Devlet 40.000 kuruş borç ödenmedikçe hiçbir isteğinin yerine getirilmeyeceğini bildirdi. Sonunda bir karışıklık çıkarmasından korkulan Mehmed Dede Bey'e sancak beyliği berati gönderildi. Ancak Dede Bey babasının yolundan gitmeyi sürdürdü. Arkasından üzerine yollanan Kilis sancağı mütesellimi Rüstem Ağa'nın saldırısına dayanamayıp kaçtı. Karbeyaz, Üzeyir Beyi İbrâhim Paşa tarafından ele geçirildi (1816). Dede Bey'in yapmış olduğu eşkıyalıkta yardımcıları kardeşi Mustafa Bey ve amcasının oğlu Ali Bey idi. Halep Valisi Celâleddin Paşa, Karbeyaz'ın kuşatmanın on ikinci günü ele geçirildiğini ve on bir

kişinin yakalanarak idam edildiğini haber vermektedir. Dede Bey Bulanık (Bahçe) yöresine kaçmıştır.

Bahçe taraflarında âyanlık iddiasında bulunan Fettahoğlu Ağca Bey ve kardeşi Ahmed Bey, hakkında idam fermanı bulunan Küçükaliolu Dede Bey'e yardım ettiler. Adana Valisi Mustafa Paşa bunları Düziçi yakınlarındaki Savranlı (Savrandı) Kalesi'nde kuşattı. Sonunda Dede Bey ile Fettahoğulları'nın İstanbul'a gönderilen kesik başları sarayda teşhir edildi (12 Ekim 1817). Bu olayı bizzat gören Menemencioğlu Ahmed Bey anılarında, "Maktûl-i merkum meşhur zorbalardan olduğundan ahâlî-yi İstanbul bütün mesrûr oldular" demektedir. Kalede mevcut, çoğu çocuk ve kadın otuz kadar esirin Rodos'a gönderilmesi ferman edildi. Dede Bey'in ele geçirilen üç oğlundan en büyüğü Mustafa (Musdik, Mısdık) bu sırada on beş veya on yedi yaşında, diğer kardeşleri dokuz ve sekiz yaşlarındaydı. Durum padişaha arz edilince padişah bunların hiçbirisinin idama müstahak olmadığını söyleyerek af fermanı gönderdi. Arşiv belgelerinde ve kroniklerde Dede Bey'in kardeşi Mustafa Bey ile oğlu Mustafa Bey'in karıştırıldığı dikkati çeker. 1827'de affedilerek Payas'a gelen Mustafa Bey, Gâvur dağından adam toplayıp insanlara zarar vermeye başladı. Adana Valisi Nûrullah Paşa Payas'a yürüdü ve Mustafa Bey'i Karbeyaz'da kuşattı. Çatışma sırasında 200'den fazla âsi öldürüldü, bunlardan yirmi altısının başı kesilerek İstanbul'a gönderildi. Mustafa Bey ise Gâvur dağlarında Sulumağara taraflarına kaçtı, Çolakoğlu'na sığındı (1828). Altı ay sonra Payas'a inerek tekrar adam toplamaya başladı. Adana valisinin üzerine geleceğini anlayınca affı için harekete geçti. Nûrullah Paşa bu talebi olumlu karşıladı.

Adana'da toplanan özel bir mecliste Karalar, Cerid, Tacirli aşiret reisleri yanında Üzeyir âyanı Mustafa Bey de ittifak senedine imza atmıştı (1828). Bu senede göre Payas, Kurtkulağı ve Misis yolunu kullananların kaybolan eşyasının buldurulacağına aşiret reisleri, âyan ve ket-hüdâlar söz vermektedir. İttifaktan sonra Adana âyanı Menemencioğlu Hacı Habîb Bey'in konağını basıp Adana'da kargaşalık çıkaranlar arasında Mustafa Bey de vardı. Mustafa Bey, 1832-1840 yıllarında Kavalalı İbrâhim Paşa tarafını tutmayan Çukurova beylerindendi. Ancak 1834'te İbrâhim Paşa'nın onun üzerine gönderdiği orduya karşı koyamadı ve Tacirli aşiretinin yardımıyla Maraş tarafına kaçtı. 1845 yı-

lında Musdik Bey adıyla Payas kaymakamı idi. 1860'ta Kabûlî Paşa, Mustafa Bey'in bölgeden kaldırılmasını şart görüyordu. Üzeyir sancak beyi olan Mustafa Bey, Adana'dan Belen'e giden askerleri Payas'ta konağında misafir ettiğinde bunların kumandanı verilen emir gereği Mustafa Bey'i yakalayıp ailesiyle birlikte İstanbul'a yolladı. Mustafa Bey'in büyük oğlu Dede Bey (torun Dede Bey) tedbirli davranıp Gâvur dağlarına çekildi ve Alibekiroğlu Ali Ağa'ya sığındı. 1865'te Fırka-yi İslâhiyye, Gâvur dağlarının zirvesindeki Küllü köyünde Alibekiroğulları'nı kuşattı. Ali Ağa çatışmaya giriştiğinde Dede Bey teslim olmayı kabul etti ve Tarsus üzerinden deniz yoluyla İstanbul'a gönderildi. Dede Bey zaten İstanbul'da sürgündeydi. Bir süre İstanbul'da kalan Dede Bey, Alibekiroğlu ile birlikte Niş'e sürgün edildi. 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi'nden sonra Antakya'ya dönebildi. Dede Bey'in oğlu Hakkı Özer, 1920'de Özerli köyüne gelerek Hatay'ın Fransızlar'a karşı savunulmasında önemli hizmetlerde bulunmuş, nesli günümüze kadar gelmiştir. Ailenin yüz yıllık tarihi, Osmanlı valilerinin siyasetlerini ve âyanlar arasındaki çekişmeyi gözler önüne sermesi bakımından önem taşır. Halil Paşa tarafından Dört Yol'da yaptırılmış küçük bir cami varsa da başka hayır eserine rastlanmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, HAT, nr. 14/552; 15/630, 675; 20/962; 27/1293; 81/3376; 156/6525; 163/153, 205; 197/9853; 233/12988; 452/22379/A,B,C,D; 461/22626/M; 462/22635/B; 501/24605; 502/24686; 642/31524; 730/34756/C; 1389/55278; 1391/55449, 55453; 1394/55784, 55818; 1399/56303; BA, MD, nr. 164, s. 18, 33, 129; nr. 175, s. 323; nr. 176, s. 51, 179, 180, 191, 200; BA, AE, nr. 842, 960, 1336, 1516; BA, Cevdet-Askeriye, nr. 36267; BA, Cevdet-Dahiliye, nr. 474, 2416, 3805, 4226, 4742, 5451, 6844, 10187, 11280, 11467, 14996; BA, Cevdet-Hariciye, nr. 2755; BA, Cevdet-Maliye, nr. 5958, 9367, 23788, 25017, 26767; BA, Cevdet-Zabtiye, nr. 2416, 4226, 4544; BA, İ.DH., nr. 86-4328/7, 8, 9, 10, 11-1; 4328/12-1; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, III, 31-34; Râşid, *Târih*, II, 289; Vâsîf, *Târih* (İlgürel), s. 327, 331, 342, 351; Şânîzâde, *Târih*, II, 740, 768, 795, 879; Sahafılar Şeyhizâde Esad Efendi, *Târih* (haz. Ziya Yılmaz), İstanbul 2000, s. 203, 406; Menemencioğlu Ahmed Bey, *Menemencioğulları Tarihi* (haz. Yılmaz Kurt), Ankara 1997, s. 18, 60, 121, 128; Câbi Ömer Efendi, *Târih* (haz. Mehmet Ali Beyhan), Ankara 2003, II, 896; Cevdet, *Târih*, X, 194, 210, 217; a.mlf., *Tezâkir*, III, 126, 129, 131, 132, 160, 190; Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî* (haz. Nuri Akbayar, s.nşr. Seyit Ali Kahraman), İstanbul 1996, IV, 1186; A. Faik Türkmen, *Mufasssal Hatay Tarihi*, İstanbul 1937, III, tür.yer.; Faruk Şümer, *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boy Teşkilâtı, Destanları*, İstanbul 1980, s. 197; Yücel Özkaya,

Osmanlı İmparatorluğu'nda Âyânlık, Ankara 1994, s. 242; Mahmut H. Şakiroğlu, "Çukurova Tarihinden Sayfalar I: Payas Ayamı Küçük Ali Oğulları", *TAD*, XV/26 (1991), s. 103-139; Yılmaz Kurt, "Çukurova'da A'yânlık Mücadelesi: Hasanpaşazâdeler", *TTK Bildiriler*, XV (2010), IV/1, s. 1259-1278.

YILMAZ KURT

KÜFREVÎ, Kasım

(1920-1992)

Nakşibendî-Hâlidî şeyhi,
siyaset adamı.

Bitlis'te doğdu. Nakşibendî-Hâlidî şeyhi Pîr Muhammed Küfrevî'nin altı oğlundan en küçüğü olan Şeyh Abdülbâki Küfrevî'nin oğludur. Aile Küfrevî soyadını Siirt'in Küfra (Şirvan) köyünden dolayı almıştır. Babasının Sultan V. Mehmed Reşad döneminde Trablusgarp'a sürgüne gönderilmesinin ardından Cumhuriyet döneminde de 1926'da zorunlu iskâna tâbi tutulan aile İstanbul Üsküdar'a yerleştirildi. Kasım Küfrevî ilk ve orta okulun ardından İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Nakşibendîliğin kuruluşu ve yayılışına dair doktora tezini 1949'da bu fakültede tamamladı. 1950'de Demokrat Parti'den Ağrı milletvekili olarak meclise girdi. 1954 seçimlerinde aynı partiden tekrar milletvekili seçildi. Ertesi yıl gazetecilere yayımladıkları haberler dolayısıyla haklarında dava açılması halinde, haber konusu iddiayı ispat etme hakkının verilmesini öngören ve "ispat hakkı" diye bilinen mesele yüzünden Demokrat Parti'den istifa etti ve "İspatçılar" (19'lar) diye bilinen grubun içinde yer aldı. Aynı yıl kurulan Hürriyet Partisi'nde kurucu-yönetici olarak görev aldı. Daha sonra bu partiden ayrıldı ve 1957 seçimlerinde tekrar Demokrat Parti'den bağımsız Ağrı milletvekili oldu. 27 Mayıs 1960 İhtilâli'nde Yassıada'da yargılandı ve beraat etti. 1965'te Yeni Türkiye Partisi'nden 13. dönem, 1969'da Cumhuriyetçi Güven Partisi'nden 14. dönem Ağrı milletvekili olarak mecliste bulundu. 14 Ekim 1973 – 12 Eylül 1980 tarihleri arasında Ağrı senatörlüğü yaptı. 3 Aralık 1992 tarihinde vefat etti, vasiyeti üzerine Eyüpsultan Mezarlığı'na defnedildi. Arapça, Farsça, İngilizce, Fransızca ve Almanca bilen Kasım Küfrevî bir kız çocuğu babasıydı.

Kasım Küfrevî bir taraftan siyasetle uğraşırken diğer taraftan Şark medreselerinin geleneksel eğitimini ihmal etmemiş, seleflerinden aldığı ilim ve tasavvuf icâzet-

Kasım
Küfrevî

lerini haleflerine devrederek bu metodu sürdürmüştür. Ağrı ve civar illerde tanınan, onlarca talebeye icâzet veren Molla Muhammed-i Kasorî onun medrese ilimlerinde icâzet verdiği önemli mollalardan biridir. Kasım Küfrevî'nin babasından aldığı icâzet silsilesinde Molla Halil Siirdî, Rafî, Fahreddin er-Râzî ve Gazzâlî gibi âlimlerin yer alması, Şark medreselerinin Nizâmiye medreselerinin bir devamı olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Ezher Üniversitesi'nin ilmî bir münazara için İslâm ülkelerinden ilim adamları talep etmesi ve Türkiye'de bu teklifin Kasım Küfrevî'ye yapılması sonucu kendisi mebus olduğu 1950'lerde bu münazaraya katılmıştır. Küfrevî'nin verdiği cevaplar münazara heyetinin başkanı Zâhid Kevserî'nin dikkatini çekmiş ve onun kim olduğunu öğrenince yanına oturtmuş, daha sonra evinde misafir ederek hadis ilmi alanında ve bir hadisin yazılı râvisi olma konusunda kendisine iki icâzet vermiştir.

Kasım Küfrevî'nin tarikat silsilesi Şeyh Abdülbâki, Şeyh Abdülhâdî, Pîr Muhammed Küfrevî, Seyyid Tâhâ Hakkârî vasiyetiyle Hâlid el-Bağdâdî'ye ulaşır. Birçok kişiye hilâfet vermiş olan Kasım Küfrevî, yerine büyük amcası Şeyh Abdurrahman'ın torunlarından Patnoslu Şeyh Abdülvahap Küfrevî'yi (ö. 2010) tayin etmiştir. Küfrevî'nin 146'sı yazma, 3679 eser ihtiva eden kütüphanesi kızı Semra Nasırlı tarafından 2006 yılında TDV İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi'ne bağışlanmıştır. Koleksiyonun tamamına yakını Arapça, Osmanlıca, İngilizce ve Farsça eserlerden oluşmaktadır ve İslâm diniyle ilgili temel kaynakların genelde ilk baskıları mevcuttur.

Eserleri. 1. *Nakşibendîliğin Kuruluş ve Yayılışı*. Türkiye'de Nakşibendîlik üzerine yapılmış ilk ilmî çalışmadır. Konuyla ilgili araştırmalarda kaynak olma özelliğini hâlâ sürdüren eser henüz yazma halinde saklanmaktadır (İÜ Türkiyat Araştırma

Merkezi, nr. 337; İSAM Ktp., nr. 201491). 2. *Hazreti Peygamber'e Dil Uzatılanlar*. M. Rodinson'un *Mahomet* adlı kitabına red-diye olarak yazılan risâlede şarkiyatçıların ve müslüman âlimlerin görüşleri bilimsel bir metotla ele alınıp değerlendirilmiştir (İstanbul 1969; *Oryantalizmin Soruları* içinde, İstanbul 1995). 3. *Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri*. İbrahim Hakkı'nın 192. ölüm yıl dönümü dolayısıyla 1972'de İstanbul İl Genel Meclisi'nde verdiği konferansın metnidir. Küfrevî'nin Millî Eğitim Bakanlığı *İslâm Ansiklopedisi*'nde aralarında "Besmele, Fâtıma, Fâtiha ve Gazzâlî" maddelerinin de bulunduğu yirmi civarında maddesi Kasım Küfrevî imzasıyla yayımlanmıştır. Ayrıca "Gazneliler ve Selçuklular Devrinin Tezkir Muhiti" adlı bir makalesi bulunmaktadır (*TTK Bildiriler*, IV [1952], s. 261-282).

BİBLİYOGRAFYA :

Kasım Küfrevî, "İbrahim Hakkı'da Tasavvuf", *192. Ölüm Yıldönümünde Erzurumlu İbrahim Hakkı* (haz. Hayrünnisa Çavuşoğlu), İstanbul 1974, s. 50-55; İlhami Nalbantoğlu, *Kasım Küfrevî'nin Ardından*, Ankara 1994; *Türkiye Büyük Millet Meclisi Milletvekilleri Albümü 1920-2010*, Ankara 2010, s. 542, 612, 690, 840, 904, 1753; Recep Yılmaz, "TDV İSAM Kütüphanesi Bağış Koleksiyonları", *Yavuz Argıt Armağanı* (haz. Mustafa Birol Ülker), Kocaeli 2012, s. 318-319; www.tbmm.gov.tr (Kasım Küfrevî'nin meclis konuşmaları).

MUHAMMED KÜFREVÎ

KÜLEBİ, Mahmut Cahit

(1917-1997)

Türk şairi.

10 Ocak 1917'de Tokat'ın Zile ilçesine bağlı Çeltek köyünde doğdu. Babası Necati Bey, Erzurumlu Gullebiler, annesi Feride Hanım ise Pasinler'in Aşağı Tayhoca (Tahirhoca) köyünden Karabeyoğulları sülâlesine mensuptur. İlk öğrenimini Zile, Çamlıbel ve Niksar'da (1929), orta ve lise öğrenimini Sivas Erkek Lisesi'nde (1936), yüksek öğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ve Yüksek Öğretmen Okulu'nda gördü (1940). Memuriyet hayatına 1943'te Antalya Lisesi edebiyat öğretmenliğiyle başladı; Ankara Devlet Konservatuarı (1946-1954) ve Gazi Lisesi'nde (1954-1956) öğretmen ve idareci olarak devam etti. 1956'da müfettişliğe geçti ve uzun süre bu görevini sürdürdü. Bir ara Millî Eğitim Bakanlığı kültür müsteşar yardımcılığı yaptı. 1973'te emekliye ayrıldı. 1976-1983 arasında Türk Dil Kurumu genel sekreterliği görevini yürüttü. 20 Haziran 1997'de